

IV

(Informace)

INFORMACE ORGÁNŮ A INSTITUCÍ EVROPSKÉ UNIE

RADA

Aktualizované obecné zásady Evropské unie na podporu dodržování mezinárodního humanitárního práva

(2009/C 303/06)

I. ÚČEL

1. Účelem těchto obecných zásad je stanovit pracovní nástroje pro Evropskou unii, její orgány a instituce na podporu dodržování mezinárodního humanitárního práva. Tyto zásady zdůrazňují závazek Evropské unie k viditelné a soustavné podpoře tohoto dodržování. Obecné zásady jsou určeny všem, kdo v rámci Evropské unie vyvíjejí činnost v rozsahu, v němž tyto záležitosti spadají do oblasti jejich působnosti a pravomoci. Tyto zásady doplňují zásady a další společné postoje, které již EU přijala ve vztahu k otázkám lidských práv, mučení a ochrany civilního obyvatelstva ⁽¹⁾.
2. Tyto zásady jsou v souladu se závazkem EU a členských států v oblasti mezinárodního humanitárního práva a usilují o zajištění dodržování mezinárodního humanitárního práva třetími státy a případně nestátními subjekty, které působí ve třetích státech. I když totožný závazek se vztahuje i na opatření, která přijímá EU a členské státy za účelem zajištění dodržování mezinárodního humanitárního práva při jejich vlastním jednání, včetně opatření jejich vlastních sil, tyto zásady se na opatření takového druhu nevztahují ⁽²⁾.

II. MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO

Úvod

3. Evropská unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a na

⁽¹⁾ Viz Obecné zásady EU pro dialogy o lidských právech (schválené Radou dne 13. prosince 2001, aktualizované dne 19. ledna 2009); Obecné zásady pro politiku EU vůči třetím zemím týkající se mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání (schválené Radou dne 9. dubna 2001, aktualizované dne 29. dubna 2008); Obecné zásady EU týkající se dětí a ozbrojených konfliktů (schválené Radou dne 8. prosince 2003, aktualizované dne 17. června 2008); Obecné zásady EU o prosazování a ochraně práv dítěte (schválené Radou dne 10. prosince 2007); Obecné zásady EU týkající se násilí páchaného na ženách a dívkách a boje proti všem formám jejich diskriminace (schválené Radou dne 8. prosince 2008) a společný postoj Rady 2003/444/SZBP ze dne 16. června 2003 o Mezinárodním trestním soudu (Úř. věst. L 150, 18.6.2003, s. 67).

⁽²⁾ Všechny členské státy EU jsou smluvními stranami Ženevských úmluv a jejich dodatkových protokolů, a proto mají povinnost dodržovat jejich ustanovení.

zásadách právního státu. To zahrnuje i cíl, kterým je podpora dodržování mezinárodního humanitárního práva.

4. Účelem mezinárodního humanitárního práva, známého rovněž pod názvem právo ozbrojených konfliktů nebo právo válečné, je zmírnit dopady ozbrojeného konfliktu prostřednictvím ochrany osob, které se neúčastní ozbrojeného konfliktu nebo se jej přestaly účastnit, jakož i prostřednictvím úpravy prostředků a způsobů vedení boje.
5. Státy mají povinnost dodržovat pravidla mezinárodního humanitárního práva, ke kterým se zavázaly na základě mezinárodních smlouv nebo které jsou součástí mezinárodního zvykového práva. Tato pravidla se mohou vztahovat i na nestátní subjekty. Dodržování těchto pravidel je v mezinárodním zájmu. Kromě toho utrpení a ničení, které vyplývá z porušení mezinárodního humanitárního práva, zhoršuje možnosti pro urovnání situace po skončení konfliktu. Je zde proto politický i humanitární zájem zlepšit celosvětové dodržování mezinárodního humanitárního práva.

Vývoj a prameny mezinárodního humanitárního práva

6. Pravidla mezinárodního humanitárního práva vznikla sladěním vojenské nutnosti a humanitárních otázek. Mezinárodní humanitární právo se skládá z pravidel, která usilují o ochranu osob, jež se nepřátelství přímo neúčastní nebo se jej přestaly účastnit, jako např. civilního obyvatelstva, válečných zajatců a jiných zadržovaných osob, zraněných a nemocných, jakož i z pravidel zaměřených na

omezení prostředků a způsobů vedení boje, včetně taktiky a výzbroje, s cílem zabránit zbytečnému utrpení a ničení.

7. Stejně jako jiné oblasti mezinárodního práva má mezinárodní humanitární právo dva hlavní prameny: mezinárodní úmluvy (smlouvy) a mezinárodní zvykové právo. Mezinárodní zvykové právo je tvořeno praxí uplatňovanou státy, kterou uznají za závaznou. Soudní rozhodnutí a právní pojednání významných autorů jsou doplňujícími prostředky pro určení tohoto práva.
8. Hlavní úmluvy mezinárodního humanitárního práva jsou uvedeny v příloze těchto zásad. Nejdůležitější jsou Haagská úmluva o pravidlech zákonů a obyčejů války pozemní z roku 1907, čtyři Ženevské úmluvy z roku 1949 a jejich dodatkové protokoly z roku 1977. Haagská pravidla a většina Ženevských úmluv a dodatkových protokolů z roku 1977 je všeobecně uznávána za mezinárodní zvykové právo.

Oblast působnosti

9. Mezinárodní humanitární právo se vztahuje na veškeré ozbrojené konflikty, mezinárodní i vnitrostátní, bez ohledu na místo vzniku konfliktu. Vztahuje se i na situace okupace, která nastane v důsledku ozbrojeného konfliktu. Na mezinárodní ozbrojené konflikty mezi státy a na vnitrostátní ozbrojené konflikty probíhající v rámci jednoho státu se vztahují odlišné právní režimy.
10. Určení, zda se jedná o ozbrojený konflikt a zda jde o mezinárodní nebo vnitrostátní ozbrojený konflikt, je otázkou současně skutkovou i právní a odpověď na ni závisí na mnoha skutečnostech. Při určování toho, zda se jedná o ozbrojený konflikt, na který se tudíž vztahuje mezinárodní humanitární právo, je třeba vždy vyhledat náležitou odbornou právní radu a získat dostatek informací o příslušných souvislostech.
11. Smluvní ustanovení o mezinárodních ozbrojených konfliktech jsou podrobnější a mají širší rozsah. Vnitrostátní ozbrojené konflikty jsou upraveny ustanoveními článku 3, která jsou společná pro Ženevské úmluvy, a pokud je dotčený stát stranou, ustanoveními dodatkového protokolu II z roku 1977. Pravidla mezinárodního zvykového práva se vztahují na mezinárodní i vnitrostátní ozbrojené konflikty, ale mezi oběma režimy opět existují rozdíly.

Mezinárodní právo v oblasti lidských práv a mezinárodní humanitární právo

12. Je důležité rozlišovat mezi mezinárodním právem v oblasti lidských práv a mezinárodním humanitárním právem. Tvoří rozdílné části práva, a ačkoliv jsou obě zaměřeny zejména na ochranu jednotlivce, jsou mezi nimi významné rozdíly. Mezinárodní humanitární právo se použije zejména během ozbrojeného konfliktu a okupace. Naopak právo v oblasti lidských práv se použije na všechny osoby v rámci soudní příslušnosti dotyčného státu jak v dobách míru, tak i

v době ozbrojeného konfliktu. A proto, přestože jsou oba soubory pravidel odlišné, mohou se oba vztahovat na konkrétní situaci a někdy je tak nezbytné posoudit jejich vzájemný vztah. Tyto zásady se však právem v oblasti lidských práv nezabývají.

Odpovědnost jednotlivce

13. Některá závažná porušení mezinárodního humanitárního práva se označují jako válečné zločiny. K válečným zločinům může dojít za stejných okolností jako ke genocidě a zločinům proti lidskosti, ale na rozdíl od válečných zločinů nejsou genocida a zločiny proti lidskosti spojeny s existencí ozbrojeného konfliktu.
14. Jednotlivci nesou osobní odpovědnost za válečné zločiny. Státy mají povinnost podle svého vnitrostátního práva zajistit, aby byli údajní pachatelé postaveni před své vnitrostátní soudy nebo předáni za účelem soudního řízení soudů jiného státu nebo mezinárodního trestního tribunálu, jako je např. Mezinárodní trestní soud⁽³⁾.

III. PRACOVNÍ ZÁSADY

A. PODÁVÁNÍ ZPRÁV, HODNOCENÍ A DOPORUČENÍ TÝKAJÍCÍ SE AKCÍ

15. Akce v rámci výše uvedeného označení zahrnují:
 - a) Pro dosažení účinné akce je nutno neprodleně určit okolnosti, za kterých lze použít mezinárodní humanitární právo. Odpovědné orgány EU, včetně příslušných pracovních skupin Rady, by měly v rámci oblastí, za něž odpovídají, sledovat situace, při kterých lze použít mezinárodní humanitární právo, a při tom se v případě potřeby řídit radami ohledně mezinárodního humanitárního práva a jeho použití. Tyto orgány by měly v případě potřeby a podle těchto zásad určit a doporučit akci na podporu dodržování mezinárodního humanitárního práva. Ve vhodných případech by se měly zvážit konzultace a výměna informací se subjekty znalými okolností, včetně Mezinárodního výboru červeného kříže a jiných příslušných organizací, jako např. OSN a regionální organizace. V příslušných případech by se mělo vzít v úvahu i využití mezinárodní humanitární vyšetřovací komise (IHFFC) založené podle článku 90 dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám

⁽³⁾ Viz. Společný postoj Unie k Mezinárodnímu trestnímu soudu (2003/444/SZBP) a akční plán EU, který se týká Mezinárodního trestního soudu. Viz. dále rozhodnutí Rady (2002/494/SVV) ze dne 13. června 2002 o vytvoření evropské sítě kontaktních míst týkajících se osob odpovědných za genocidium, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny; rámcové rozhodnutí (2002/584/SVV) o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy; rozhodnutí (2003/335/SVV) ze dne 8. května 2003 o vyšetřování a trestním stíhání genocidy, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů; rozhodnutí Rady 2006/313/SZBP ze dne 10. dubna 2006 o uzavření Dohody mezi Mezinárodním trestním soudem a Evropskou unií o spolupráci a pomoci, Úř. věst. L 115, 28.4.2006, s. 49.

z roku 1949, která může svými vyšetřovacími schopnostmi a náležitým výkonem úřadu přispět k prosazování dodržování mezinárodního humanitárního práva.

- b) V příslušných případech by vedoucí misí EU a příslušní zástupci EU, včetně vedoucích civilních operací EU, velitelů vojenských operací EU a zvláštních zástupců EU, měli do svých zpráv o dané zemi nebo konfliktu zahrnout hodnocení situace z pohledu mezinárodního humanitárního práva. Zvláštní pozornost by měla být věnována informacím, ze kterých vyplývá, že mohlo dojít k závažnému porušení mezinárodního humanitárního práva. Pokud je to uskutečnitelné, měly by tyto zprávy rovněž zahrnovat analýzu a návrhy na přijetí možných opatření ze strany EU.
- c) Podkladové dokumenty pro zasedání EU by měly v příslušných případech obsahovat analýzu použitelnosti mezinárodního humanitárního práva a členské státy, které se těchto zasedání účastní, by měly rovněž zajistit, že v případě potřeby budou moci jednat na radu týkající se nastolených otázek mezinárodního humanitárního práva. V situaci, kdy hrozí ozbrojený konflikt, by měla být informována Pracovní skupina Rady pro mezinárodní právo veřejné (COJUR) společně s dalšími příslušnými pracovními skupinami. Pokud je to možné a proveditelné, mohl by být COJUR pověřen předložením návrhů budoucí akce EU příslušným orgánům EU.
- B. PROSTŘEDKY PRO AKCE, KTERÝMI DISPONUJE EU V OBLASTI VZTAHŮ SE TŘETÍMI ZEMĚMI
16. Evropská unie má pro své akce k dispozici řadu prostředků. Mezi ně patří kromě jiných prostředků zejména tyto:
- a) Politický dialog: V příslušných případech by měla být otázka dodržování mezinárodního humanitárního práva součástí dialogu se třetími státy. Toto je zvláště důležité v souvislosti s probíhajícími ozbrojenými konflikty, u kterých podle zpráv došlo k rozsáhlému porušování mezinárodního humanitárního práva. EU by však rovněž měla v době míru vyzvat státy, které tak dosud neučinily, aby přistoupily k významným nástrojům mezinárodního humanitárního práva, jako jsou například Dodatkové protokoly z roku 1977 a Statut Mezinárodního trestního soudu, a aby je plně uplatňovaly. Plné uplatňování zahrnuje přijetí veškerých nezbytných prováděcích právních předpisů a odbornou přípravu příslušných osob působících v oblasti mezinárodního humanitárního práva.
- b) Prohlášení pro veřejnost: V prohlášeních pro veřejnost, která se týkají otázek mezinárodního humanitárního práva, by EU měla ve vhodných případech vždy zdůraznit nutnost zajistit dodržování mezinárodního humanitárního práva.
- c) Demarše a veřejná prohlášení o konkrétních konfliktech: Pokud je hlášeno porušování mezinárodního humanitárního práva, měla by EU zvážit, zda učiní příslušné demarše nebo veřejná prohlášení, kterými odsoudí takové činy a v nichž bude požadovat, aby strany dodržely své závazky podle mezinárodního humanitárního práva a přijaly účinná opatření s cílem zabránit dalšímu porušování.
- d) Omezující opatření/sankce: Účinným prostředkem na podporu dodržování mezinárodního humanitárního práva může být použití omezujících opatření (sankcí). Tato opatření proti státu, nestátním stranám konfliktu, jakož i jednotlivcům by proto měla být zvážena v případě, že jsou v souladu s mezinárodním právem a příslušné pro danou situaci.
- e) Spolupráce s jinými mezinárodními subjekty: EU by měla v příslušných případech spolupracovat s OSN a příslušnými regionálními organizacemi v oblasti prosazování dodržování mezinárodního humanitárního práva. O dosažení tohoto cíle by členské státy EU měly rovněž ve vhodných případech usilovat jakožto členové jiných organizací, včetně OSN. V oblasti prosazování dodržování mezinárodního humanitárního práva má Mezinárodní výbor červeného kříže vzhledem ke svému postavení, které je založeno na mezinárodní smlouvě a je všeobecně uznávané a dlouhodobé, úlohu nestranné a nezávislé humanitární organizace.
- f) Operace pro řešení krizí: Při navrhování mandátů operací EU pro řešení krizí by se měl vzít v příslušných případech v úvahu význam, který mohou mít třetí strany při předcházení a potlačování porušení mezinárodního humanitárního práva. Toto může v příslušných případech zahrnovat shromažďování informací, které mohou být využity Mezinárodním trestním soudem⁽⁴⁾ nebo při jiném vyšetřování válečných zločinů.
- g) Odpovědnost jednotlivce: I když je za situace po skončení konfliktu někdy obtížné sladit celkový cíl týkající se nastolení míru s nutností bojovat proti beztrestnosti, měla by Evropská unie zajistit, aby se v případě válečných zločinů neuplatňovala beztrestnost. Stíhání válečných zločinů musí být viditelné a mělo by se v rámci možností konat ve státě, ve kterém došlo k porušení mezinárodního humanitárního práva, aby mělo náležitý odrazující účinek v průběhu ozbrojeného konfliktu. EU by proto měla vyzvat třetí státy, aby přijaly vnitrostátní trestněprávní předpisy k potrestání případů porušení mezinárodního humanitárního práva. V této souvislosti by měla být rovněž zohledněna podpora EU Mezinárodnímu trestnímu soudu a podpora opatření pro stíhání válečných zločinců.

⁽⁴⁾ Viz Dohoda o spolupráci a pomoci mezi Evropskou unií a Mezinárodním trestním soudem uvedená v poznámce pod čarou 3.

- h) Odborná příprava: K zajištění dodržování mezinárodního humanitárního práva v době ozbrojeného konfliktu je nutná odborná příprava v oblasti mezinárodního humanitárního práva. Odborná příprava a vzdělávání musí rovněž probíhat v době míru. To se týká veškerého obyvatelstva, i když zvláštní pozornost je třeba zaměřit na patřičné skupiny, jako např. pracovníky orgánů činných v trestním řízení. Dodatečné povinnosti se vztahují k odborné přípravě vojenského personálu. EU by měla zvážit poskytnutí nebo financování odborné přípravy a vzdělávání v oblasti mezinárodního humanitárního práva ve třetích zemích, včetně v rámci širších programů zaměřených na prosazování právního státu.
- i) Vývoz zbraní: Společný postoj Rady 2008/944/SZBP, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu, ⁽⁵⁾ stanovuje, že před udělením licence na vývoz do určité země by se mělo posoudit, zda dovážející země dodržuje mezinárodní humanitární právo.

⁽⁵⁾ Společný postoj Rady 2008/944/SZBP ze dne 8. prosince 2008, kterým se stanoví společná pravidla pro kontrolu vývozu vojenských technologií a vojenského materiálu, Úř. věst. L 335, 13.12.2008, s. 99. Tento společný postoj nahrazuje Kodex chování Evropské unie o vývozu zbraní přijatý Radou dne 8. června 1998.

PŘÍLOHA

HLAVNÍ PRÁVNÍ NÁSTROJE V OBLASTI MEZINÁRODNÍHO HUMANITÁRNÍHO PRÁVA A JINÉ PŘÍSLUŠNÉ PRÁVNÍ NÁSTROJE

- Haagská úmluva IV o pravidlech zákonů a obyčejů války pozemní z roku 1907
- Příloha úmluvy: Řád zákonů a obyčejů války pozemní
- Protokol o zákazu užívat ve válce dusivých, otravných nebo podobných plynů a prostředků bakteriologických z roku 1925
- Ženevská úmluva I o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli z roku 1949
- Ženevská úmluva II o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři z roku 1949
- Ženevská úmluva III o zacházení s válečnými zajatci z roku 1949
- Ženevská úmluva IV o ochraně civilních osob za války z roku 1949
- Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z roku 1977
- Dodatkový protokol II k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter z roku 1977
- Haagská úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954
- Pravidla pro provádění Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu
- První haagský protokol k Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954
- Druhý haagský protokol k Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1999
- Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení z roku 1972
- Úmluva o zákazu nebo omezení použití některých konvenčních zbraní, které mohou způsobovat nadměrné utrpení nebo mít nerozlišující účinky z roku 1980
- Protokol I o nezjistitelných střepinách z roku 1980
- Protokol II o zákazu nebo omezení použití min, nástrah a jiných prostředků z roku 1980
- Pozměněný Protokol II o zákazu nebo omezení použití min, nástrah a jiných prostředků z roku 1996
- Protokol III o zákazu nebo omezení použití zápalných zbraní z roku 1980
- Protokol IV o oslepujících laserových zbraních z roku 1995
- Protokol V o výbušných zbytcích válečné munice z roku 2003
- Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení z roku 1993
- Úmluva o zákazu použití, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení z roku 1997

-
- Statut Mezinárodního tribunálu pro stíhání osob odpovědných za vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991, vypracovaný v roce 1993
 - Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro stíhání osob odpovědných za genocidu a jiná vážná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území Rwandy, a občanů Rwandy odpovědných za genocidu a jiná vážná porušení spáchaná na území sousedních států mezi 1. lednem 1994 a 31. prosincem 1994, vypracovaný v roce 1994
 - Římský statut Mezinárodního trestního soudu z roku 1998
 - Dodatkový protokol z roku 2005 k Ženevským úmluvám ze dne 12. srpna 1949, který se týká přijetí dodatečného rozeznávacího znaku (protokol III)
 - Úmluva z roku 2008 o kazetové munici
-